

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİMLERİNE YÖNELİK ÇALIŞAN ALGILARININ BELİRLENMESİ

Birsen YENER AYDIN¹, Altan DOĞAN²

Öz

İnsan hayatının her alanında olduğu gibi, çalışanların sağlık ve güvenliğini ilgilendiren konularda eğitim oldukça önemli bir yere sahiptir. Eğitim ile birlikte insan davranışları değiştirilebilir ve çalışanların daha sağlıklı ve güvenli yaşamaları sağlanabilir. İş yerlerinde çalışanların sağlık ve güvenliklerini korumak amacıyla 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve bu kanuna dayanarak birçok yönetmelik çıkartılmıştır. Yürürlükteki yönetmeliklerden bir tanesi de iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri ile alakalıdır. Yönetmelik, işverenlerin iş yerlerinde verecekleri iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerini düzenlenmektedir. Bu çalışmada iş yerlerinde yönetmelik doğrultusunda verilen iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ilişkin çalışan algılarını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma sonunda, çalışanların iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine yönelik algılarının orta düzeyde olduğu ve özel sektörde verilen iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ilişkin çalışan algılarının, kamuda verilen eğitimlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri, 6331, İş Sağlığı ve Güvenliği, Kamu ve Özel Sektör Çalışanları

Jel Kodları: J28, K32, O15, I18, M5

DETERMINATION OF EMPLOYEE PERCEPTIONS FOR OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY TRAININGS

Abstract

As in all areas of human life, training has an important place in matters concerning the health and safety of employees. Human behavior can be changed with training and employees can live healthier and safer. In order to protect the health and safety of employees in the workplaces, the Occupational Health and Safety Law No. 6331 and many regulations based on this law have been issued. One of the regulations issued is related to occupational health and safety trainings. The regulation regulates the occupational health and safety trainings given by employers in the workplaces. In this study, it is aimed to determine employee perceptions about occupational health and safety trainings in line with regulations. As a result of the study, it was found that the employees' perceptions about occupational health and safety trainings are moderate and the employees' perceptions about occupational health and safety trainings given in the private sector are higher than the trainings given in the public.

Keywords: Occupational Health and Safety Trainings, 6331, Occupational Health and Safety, Public And Private Sector Employees

JEL Classification: J28, K32, O15, I18, M5

¹ Birsen YENER AYDIN, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnsan Kaynakları Yönetimi Doktora Öğrencisi, bbyener@gmail.com, ORCID:0000-0002-6395-0252

² Doç. Dr. Altan Doğan, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İnsan Kaynakları Yönetimi Anabilim Dalı, altand@istanbul.edu.tr, ORCID:0000-0002-0370-2513

1. Giriş

Ülkemizde 2012 yılında, İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, Avrupa Birliği direktiflerine uygun ve bağımsız bir yasa olarak kabul edilmiştir. Bu kanun ile çalışanların sağlıklarının ve güvenliklerinin korunması için işverenlere birçok yükümlülük getirilmiştir.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'ndaki 16. madde Çalışanların Bilgilendirilmesi, 17. madde Çalışanların Eğitimi ve 18. madde Çalışanların Görüşlerinin Alınması ve Katılımlarının Sağlanması başlıklarını taşımaktadır. Bu maddelerde işverenlerin, çalışanları, iş sağlığı ve güvenliği konularında bilgilendirmesi ve eğitmesi konularına değinilmektedir. Ayrıca bu maddelere dayanılarak "Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" 2013 yılında Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu yönetmelikle de iş yerlerinde iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin; kimlere, nasıl, kim tarafından verileceği, kaç saat olacağı, hangi aralıklarla tekrarlanacağı gibi konular net şekilde belirlenmiştir.

İş kazaları ve meslek hastalıkları yıllardır ülkemiz için önemli bir sorun olma özelliğini sürdürmektedir (Akpınar, 2017: 63-81; Akpınar, 2018: 33-35; Alper, 1992; Cam, 1993; Ceylan, 2012; Doğan, 2016: 748-772; Erol, 2015; Topçu ve İncirkuş, 2018: 121-124; Tozkoparan ve Taşoğlu, 2011; Yılmaz, 2009). İstatistikler yıllar itibariyle incelendiğinde ülkemizdeki iş kazası sayılarının oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Meslek hastalıkları istatistiklerine bakıldığında ise resmi olarak istatistiklere girmiş hastalık sayılarının oldukça düşük olduğu görülür. Bunun nedeni olarak meslek hastalıklarının belirlenmesinin güç olması gösterilebilir. Çalışanlara, işverenlerce verilecek iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin, iş yerlerindeki iş kazalarını ve meslek hastalıklarını engellemede çok önemli olduğu birçok çalışmada (Akpınar ve Ögütoğulları, 2016; Aydın ve ark., 2013; Balkır, 1997; Ceylan, 2012; Cumhuriyet ve Ahıskalı, 2018; Demirbilek, 2005; Dursun, 2013; Dursun ve Keser, 2014; Kılıç ve Demir, 2012; Reşitoğlu vd., 2018; Savcı ve ark., 2018; Sipahi, 2006; Sünbül, 2015; Ulutaşdemir ve ark., 2015; Yıldırım, 2010; Yılmaz, 2009) belirtile de ülkemizdeki iş kazası istatistikleri incelendiğinde, yıllar itibariyle kaza sayılarında önemli değişikliklerin olmadığı görülür.

İşletmelerin, kanunda ve yönetmelikte belirtilen yükümlülüklere aykırı davranışları söz konusu olmayıp kanun ve yönetmelik maddeleri doğrultusunda faaliyetlerini yürütmeleri gerekmektedir. Kanun ve yönetmelik maddeleri ve iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinde bahsedilmesi gereken eğitim konuları titizlikle incelendiğinde, bunların oldukça kapsamlı ve iş kazalarını ve meslek hastalıklarını engelleyici nitelikte olduğu söylenebilir. Dolayısıyla kanunun ve yönetmeliğin yakın zamanda yayımlanmış oldukları göz önüne alındığında ilerleyen dönemlerle birlikte işletmelerin çalışanlarına sağladıkları iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri ile iş kazaları ve meslek hastalıklarının sayılarında azalma olacağı beklenebilir. Fakat bunun gerçekleşebilmesi için, işletmelerin kanun ve yönetmelikte yer alan yükümlülüklerin tamamına uymaları gerekmektedir. Bu noktadan hareketle bu çalışmada, çalışanların, işyerlerinde işverenleri tarafından düzenlenen iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ve bu eğitimlerde ele alınan konulara yönelik algıları araştırılmıştır. İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin çalışan algılarının ortaya konulmasıyla, işletmelerin verdikleri iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ilişkin mevcut durum ortaya konabilecek ve geliştirilmesi gereken konular, yönler hakkında bilgi sahibi olunabilecektir.

Kanun ve yönetmeliğin yayınlanmasından sonra iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin algılanmasına ilişkin çok az araştırma yapılmış olması ve kamu ve özel sektördeki eğitimleri kıyaslayan herhangi bir araştırmanın yapılmamış olması nedeniyle de bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmada ilk olarak iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri ele alınarak kavramsal çerçeve üzerinde durulmaktadır.

Ardından yapılan araştırmanın yönteminden ve araştırma sonucunda elde edilen verilerle yapılan analizlerden bahsedilmektedir. Son olarak da çalışmada elde edilen sonuçlar, sonuç ve tartışma kısmında irdelenmektedir.

2. İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi

Endüstrileşme ile birlikte bilim ve teknikte ortaya çıkan gelişmeler çalışma ve dolayısıyla sosyal ve toplumsal yaşamlardaki değişimleri de beraberinde getirmiştir. Bu değişikliklerin, çalışanların sağlıklarını ve güvenliklerini olumsuz etkilemesiyle birlikte devletlerin iş sağlığı ve güvenliğini sağlama sorumlulukları giderek artmıştır. Çalışma koşullarının insani koşullara uygun olma şartı insanlık tarihi kadar uzun bir zaman dilimini kapsamına rağmen iş güvenliğinin devamının sağlanması yeni bir sosyal ihtiyaç olarak doğmuştur. İş güvenliği kavramı işin yapılması anında çalışanların karşılaşabileceği tehlikelere karşı alınan önlemler olarak ifade edilebilir. Türkiye, iş sağlığı ve güvenliği hakkındaki kanuni düzenlemeler açısından oldukça zengin bir ülke olmasına rağmen işletmeler ve çalışanlar bu konuya gereken önemi vermemektedir. Gelişen teknoloji ile birlikte çalışanların iş sağlığı ve güvenliği kültürünü benimsemesi ve yeterli eğitim seviyelerine ulaşmaları gerekmektedir (Balkır, 2012).

İşverenlerin, çalışanlarını iş sağlığı ve güvenliği konusunda eğitmeleri ile çalışanların sağlıklarını ve güvenliklerini sağlamak için her türlü önlemi almaları gerektiği hükümleri 2003'te kabul edilen 4857 sayılı İş Kanunu'nun ve 2012'de kabul edilen 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun getirdiği en büyük yeniliklerdendir. İş sağlığı ve güvenliği eğitimi ile ilgili esaslar, 2013 yılında çıkarılan "Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usulleri ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik" ile düzenlenmiştir (Ekmekci, 2014: 364-365). 6331 Sayılı Kanun ile çalışanların korunması için neredeyse tüm sorumluluk işverenlere verilmiş olsa da eğitim, iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasında çalışanların katkılarını artırmanın en etkili yoludur (Karakoç, 2013: 281; Ünal, 2006: 18). İş sağlığı ve güvenliği eğitimleri, çalışanların işlerini yerine getirirken, sağlıklarına ve güvenliklerine zarar verebilecek koşullardan işyerlerinde korunmaları için, onlara yönelik düzenlenen sistemli ve biçimsel bilinçlendirme ve eğitim çalışmaları şeklinde ifade edilebilir (Tekin, 1992: 394). İş sağlığı ve güvenliği eğitimi ile iş kazalarına ve/veya meslek hastalıklarına neden olabilen işlere yeni başlama, çalışma yerlerinin veya işlerin değişimi, iş ekipmanlarının değişimi halleri ile yeni teknolojilerin kullanılmalarından doğan mesleki acemiliğin ortadan kaldırılması mümkün olmaktadır. Ayrıca çalışanlar da yeterli iş sağlığı ve güvenliği eğitimi aldıklarında kendi hayatlarına daha çok değer vermekte böylelikle de güvenlik kültürünün oluşmasına katkı sağlamaktadırlar (Karakoç, 2013: 281).

İş kazalarının ve/veya meslek hastalıklarının en önde gelen nedenlerinden biri, çalışanların iş sağlığı ve güvenliği konusundaki bilgi ve eğitim eksikliğidir.

Diğer bir ifadeyle işyerlerindeki kazaları, meslek hastalıklarını ve tehlikeleri engellemede ve iş sağlığı ve güvenliği kültürünün ve önleme bilincinin oluşturulmasında iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin hayati önemi vardır (Akpınar ve Ögütoğulları, 2016: 116-117; Korkmaz ve Avsallı, 2012: 162; Kılıkış, 2013: 29). Çünkü çalışanlar, aldıkları iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri sayesinde, eğitimlerden edindikleri bilgileri uygulamaya dönüştürerek, iş sağlığı ve güvenliğine dair güvenli davranış modellerini kazanabilmektedir (Kılıkış, 2016: 122-123)

İşçilerde, işverenlerde ve toplumda güvenlik kültürü ve bilinci oluşturmak, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili sorunların ortadan kaldırılmasında oldukça önemlidir.

Bunun sağlanmasında ise eğitimin çok önemli bir rolü bulunmaktadır (Kılıkış ve Demir, 2012: 25). Hatta iş yerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin istenilen düzeyde gerçekleşebilmesi için, öncelikle iş sağlığı ve güvenliği bilincinin oluşturulmasının zorunlu olduğu da söylenebilir (Eyrenci, Taşkent ve Ulucan, 2014: 338). İşyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği kültürünün ve bilincinin oluşturulması ile iş kazalarının ve meslek hastalıklarının azaltılabilmesi söz konusudur. Bir yaşam felsefesi ve ortak bir paylaşım olan güvenlik kültürünün oluşturulabilmesi de işverenler tarafından işçilere verilecek iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri ile mümkün olmaktadır (Sipahi, 2006: 27).

İş sağlığı ve güvenliği alanında verilen eğitimler, çalışanların iş yerlerindeki iş kazalarına ve meslek hastalıklarına yol açan faktörleri tanımaları ve bu faktörlere hazır olmaları amacıyla verilir. İş sağlığı ve güvenliği eğitimleri ile ayrıca çalışanların sağlıklarına ve güvenliklerine yardımcı olacak olumlu davranışları ve duyarlılıkları artırılmaya çalışılır (Işık, 2006: 29; Güven, 2006: 6).

Sağlıklı ve güvenli iş yerleri için eğitim vazgeçilmezdir. Fakat eğitim, uzun süre iş sağlığı ve güvenliği yönetiminin ayrılmaz bir parçası olarak görülmüştür. Bu doğru, fakat eksik bir yaklaşımdır. Sağlık ve güvenlik eğitimleri, iş sağlığı ve güvenliği alanında sadece tek başına ele alınmayarak, çalışma hayatının bir parçası olarak görülmeli ve çalışanların günlük iş süreçlerine dahil edilmelidir (Güven, 2006: 7).

Ülkemizdeki eğitim müfredatında iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri oldukça yetersizdir. Meslek ve teknik liselerde iş sağlığı ve güvenliği eğitimi verilmemektedir. Bölüm olarak açılan İş Sağlığı ve Güvenliği alanlarında sadece eğitim verilmektedir. Bununla birlikte İş Sağlığı ve Güvenliği alanında Yüksek Lisans bölümleri açılmıştır (Ceylan, 2012). Mesleki ve teknik bölümlerde iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin öğrencilere verilmemesi iş sağlığı ve güvenliği kültürünün gelişmesi açısından bir kayıptır. Meslek hayatına lise yıllarında atılan bireylere bu eğitimin verilmesi gelişim açısından büyük önem arz etmektedir.

Çalışanlar, iş sağlığı ve güvenliği ile alakalı risk, politika ve yönetim sistemleri ile ilgili eğitimleri düzenli bir şekilde almalıdır. Risk gruplarına göre eğitimler farklılık gösterir. Risk gruplarına göre farklı periyotlarda eğitimler alınmalıdır. Çalışanların eğitimlerinin düzenli hale getirilebilmesi için bir prosedür oluşturulmalıdır (Özkılıç, 2005).

20.06.2012 tarih ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri ile ilgili birçok husus içermektedir. Kanununun 17. maddesinin başlığı “çalışanların eğitimidir.” Bu maddede; iş sağlığı ve güvenliğine yönelik eğitimlerin çalışanlara; özellikle işlerine başlamadan önce, çalışma yerlerinin ya da işlerinin değişmesi halinde, iş ekipmanlarında değişikliğin olması durumunda veya işyerinde yeni teknolojilerin uygulanması hallerinde işverenleri tarafından verilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Verilen eğitimlerin, değişen durumlara ve ortaya çıkabilen yeni risklere uygun şekilde yenilenmesi ve düzenli aralıklarla tekrarlanması gerekmektedir. 17. maddeye göre, iş yerlerindeki çalışan temsilcilerinin özel olarak eğitilmeleri gerekir ve yapacakları işlerle ilgili mesleki eğitim aldıklarını belgeleyemeyenler, tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta bulunan ve mesleki eğitim alma zorunluluğu bulunan işlerde çalıştırılmazlar. Söz konusu maddeye göre çalışanlara ilave ve yenileme eğitimleri de verilmelidir. İş yerlerinde iş kazası geçirenlere ya da meslek hastalığına tutulanlara; bunların nedenleri, korunma yolları ve güvenli çalışma yöntemleri ile ilgili ilave eğitimleri; işlerinden herhangi bir sebeple altı aydan fazla uzak kalanlara da yenileme eğitimleri bu kişiler yeniden çalışmaya başlamadan önce verilmelidir.

Geçici iş ilişkisinin kurulduğu durumlarda da işverenler, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili gerekli eğitimleri çalışanlara vermek zorundadır. Verilecek iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri nedeniyle oluşacak maliyetler çalışanlara yüklenemez ve eğitim süreleri çalışma sürelerinden sayılır. Eğitim süreleri, haftalık çalışma sürelerinden fazla olursa, ortaya çıkan fazlalıklar, fazla çalışma ya da fazla sürelerle çalışma şeklinde değerlendirilir. (İSGK, 2012, m.17)

İşverenlerin, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerini işyerlerinde, çalışanlara nasıl vereceklerini düzenlemek amacıyla özellikle İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na dayanılarak "Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" çıkartılmıştır. Beş bölümden oluşan yönetmelikte ayrıca iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinde yer alması gereken eğitim konuları tablosu yer almaktadır. Yönetmelik genel olarak işverenin yükümlülükleri, iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri, eğitim programlarının planlanması ve düzenlenmesi, eğitimin verilmesi ve belgelendirilmesi gibi detayları içermektedir. Yönetmeliğin altıncı maddesinde iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri ile ilgili hususlar; yedinci maddesinde özel politika gerektiren gruplara ve özel görevi bulunan çalışanlara ilişkin hususlar; sekizinci maddesinde eğitimlerin maliyetleri ve süreleri ile ilgili hususlar, dokuzuncu maddesinde çalışanların iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ilişkin yükümlülükleri, onuncu maddesinde iş sağlığı ve güvenliği eğitim programlarının hazırlanmasına yönelik konular, on ikinci maddesinde eğitimin temel prensiplerine ilişkin hususlar ve on dördüncü maddesinde eğitim verilecek mekanın nitelikleri yer almaktadır. Bahsedilen bu maddeler ve konular işverenlerin verecekleri iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin niteliğini doğrudan etkileyen ve çalışanlar tarafından algılanabilecek maddeler olarak düşünülmektedir. Dolayısıyla yapılan bu çalışmayla da çalışanların, iş yerlerinde verilen iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ilişkin algılarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

İş kazalarının ve meslek hastalıklarının eğitim durumu ile bağdaştırılması doğru bir yargıdır. Yaşamlarını sürdürebilmek adına eğitimleri yetersiz olan bireylerin tehlikeli, ağır işlerde çalışmaları ve meslek hastalıklarına yakalanma olasılıkları çok yüksektir. Bununla birlikte eğitimin yetersizliği, çalışanların yaptıkları işlerin tehlikelerini ve risklerini algılamalarını engellemektedir (Karadeniz, 2012). Risklerle ilgili alınan tedbirler arasında çalışma yöntemlerinin geliştirilerek çalışanların bu konulardaki eğitim ve öğrenim durumlarını geliştirmek bulunmaktadır. Eğitimlerin alınmasından sonra da çalışanlar iş sağlığı ve güvenliğine uygun davranıp davranmadıkları hususunda denetlenmelidirler (Ceylan ve Başhelvacı, 2011). Riskin en düşük seviyeye indirilebilmesi için eğitim seviyesini yükseltmek ve ardından da denetimleri aksatmamak gerekir.

3. Araştırmanın Yöntemi

3.1. Anakütle ve Örneklem

İstanbul ilinde bulunan kamu ve özel sektör çalışanları araştırmanın anakütlesini oluşturmaktadır. Araştırmada kolayda örnekleme yolu tercih edilmiştir. Anketler, internet üzerinden ve elden 2019 yılının Ocak-Nisan aylarında toplanmıştır. Araştırma sonunda toplam 206 anket elde edilmiş fakat bu anketlerden 10 tanesi eksik veya tekdüze veri içermesi nedeniyle çıkarılmıştır. Çalışma için İstanbul'daki kamu ve özel sektörde çalışan 196 kişiye ait anket verileri kullanılmıştır.

Araştırmaya 121 kadın (%61,7) ve 74 erkek (%37,8) katılmıştır. Katılımcılardan 92 kişi (%46,9) özel sektörde ve 101 kişi (%51,5) de kamuda çalışmaktadır.

Katılımcıların 69'u (%35,2) 30'dan küçük yaş grubunda, 86'sı (%43,9) 30-40 yaş grubunda ve 40'ı (%20,4) 41 ve üzeri yaş grubunda yer almaktadır. Anketi yanıtlayanların 37 tanesi lise ve altı (%18,9), 94 tanesi lisans (%48) ve 65 tanesi de lisansüstü (%33,2) eğitim düzeyine sahiptir. Araştırma katılımcılarının demografik özelliklerine göre sınıflandırılması Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Araştırma Katılımcılarının Demografik Özellikleri

Değişken adı		Frekans	(%)
Cinsiyet	Kadın	121	61,7
	Erkek	74	37,8
	Yanıtlamayan	1	0,5
Çalışılan Sektör	Özel	92	46,9
	Kamu	101	51,5
	Yanıtlamayan	3	1,5
Yaş grupları	30'dan az	69	35,2
	30-40	86	43,9
	41 ve üzeri	40	20,4
	Yanıtlamayan	1	0,5
Eğitim Durumu	Lise ve altı	37	18,9
	Lisans	94	48
	Lisansüstü	65	33,2

3.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada verilerin toplanması için anket yönteminden faydalanılmıştır. Anket formu araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Daha önce benzer bir çalışmaya rastlanılmamış olması nedeniyle 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'ndan ve özellikle bu kanun temel alınarak 2013 yılında Resmi Gazete'de yayınlanan "Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik"ten yararlanılarak ölçek geliştirilmiştir. İşyerlerinin kanunlarda ve yönetmeliklerde yer alan maddelerle yükümlülük altında oldukları düşüncesiyle yönetmelikte geçen ve işverenlerin yerine getirmesi gereken faaliyetlere ya da yükümlülüklerle ilişkin çalışanların algıları belirlenmek istenmiştir.

Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te yer alan bölümler ve maddelerden faydalanılarak, çalışanların iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ilişkin algılarını belirlemek üzere geliştirilen ölçekte yedi boyut oluşturulmuştur.

Yönetmeliğin, İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri başlıklı 6. maddesi temel alınarak 4 ifade geliştirilmiş ve bu boyut, “İSG Eğitimleri” şeklinde adlandırılmıştır. Yönetmeliğin, Özel Politika Gerektiren Grupların ve Özel Görevi Bulunan Çalışanların Eğitimi başlıklı 7. maddesi temel alınarak 2 ifade geliştirilmiş ve bu boyut, “Özel Çalışanların Eğitimi” şeklinde adlandırılmıştır. Yönetmeliğin, Eğitimin Maliyeti ve Eğitimde Geçen Süreler başlıklı 8. maddesi temel alınarak 2 ifade geliştirilmiş ve bu boyut, “Eğitimin Maliyeti” şeklinde adlandırılmıştır. Yönetmeliğin, Eğitim Programlarının Hazırlanması başlıklı 10. maddesi temel alınarak 5 ifade geliştirilmiş ve bu boyut, “Eğitim Programları” şeklinde adlandırılmıştır. Yönetmeliğin, Eğitimin Temel Prensipleri başlıklı 12. maddesi temel alınarak 8 ifade geliştirilmiş ve bu boyut, “Eğitimin Prensipleri” şeklinde adlandırılmıştır. Yönetmeliğin, Eğitim Verilecek Mekânın Nitelikleri başlıklı 14. maddesi temel alınarak 3 ifade geliştirilmiş ve bu boyut, “Eğitim Mekanı” şeklinde adlandırılmıştır.

Yönetmeliğin, Çalışanların Yükümlülükleri başlıklı 9. maddesi temel alınarak 3 ifade geliştirilmiş ve bu boyut, “Çalışanların Yükümlülükleri” şeklinde adlandırılmıştır. Ölçek, 5’li Likert tipi bir ölçektir ve veriler 1. Kesinlikle Katılmıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum biçiminde değerlendirilmiştir.

Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinde değinilen konulara ilişkin algılarını belirlemek üzere Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ekinde yer alan Eğitim Konuları tablosundan yararlanılmıştır. Bu tabloda eğitim konuları; genel konular, sağlık konuları ve teknik konular olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Çalışma için hazırlanan ölçekte; genel konularda 4 ifade, sağlık konularında 4 ifade ve teknik konularda ise 11 ifade yer almaktadır. Ölçek, 5’li Likert tipi bir ölçektir ve veriler 1. Kesinlikle Katılmıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum biçiminde değerlendirilmiştir.

3.3. Veri Analizi

Araştırmanın tüm verileri SPSS 24,0 paket programıyla analiz edilmiştir. Verilerin analiz edilmesinde kullanılacak testlerin belirlenmesi için Kolmogorov-Smirnov testi yapılmış ve verilerin normal dağıldığı bulunarak, analizlerde parametrik testlerin kullanılması gerektiği belirlenmiştir. Araştırmadaki hipotezlerin sınanması için bağımsız t-testinden ve tek yönlü varyans analizinden yararlanılmıştır. Ölçekler için faktör analizi yapılmış ve cronbach alpha güvenilirlik değerleri hesaplanmıştır. Çalışanların iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ve eğitimlerdeki konulara ilişkin algılarının düzeylerini tespit etmek için istatistikî analizlerden (aritmetik ortalama ve standart sapma) faydalanılmıştır. Demografik değişkenler açısından farklılıkları incelemek için de t-testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır

3.4. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları

Araştırmada, özel sektörde ve kamuda çalışanların iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ilişkin algıları kanun ve yönetmeliklerde belirtilen yükümlülükler çerçevesinde belirlenmek istenmiştir. Konuyla ilgili daha önce benzer bir çalışma olmaması nedeniyle geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış mevcut ölçeklerden yararlanılamamış ve kanun ve yönetmeliğe dayanılarak yeni bir ölçek geliştirilmiştir. Bu durum araştırmanın bir kısıtı olabilir. Araştırmaya katılan kişilerin, anket sorularına içtenlikle ve dürüstçe cevap verdikleri varsayılmaktadır. Araştırmada zaman ve maliyet kısıtları nedeniyle tek bir ilden kolayda örnekleme yöntemiyle verilerin toplanması da çalışmanın sınırlılıklarındandır.

3.5. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada bir problemle ilgili durum ve değişkenler arasındaki ilişkileri tanımlayan tanımlayıcı araştırma modelinden faydalanılmıştır (Kurtuluş, 2006). Araştırmanın hipotezleri şu şekildedir:

H₁: Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine yönelik alguları demografik değişkenlere göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

H_{1A}: Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine yönelik alguları sektör değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

H_{1B}: Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine yönelik alguları cinsiyet değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

H_{1C}: Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine yönelik alguları yaş değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

H_{1D}: Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine yönelik alguları eğitim değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

H₂: Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerindeki konulara yönelik alguları demografik değişkenlere göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

H_{2A}: Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerindeki konulara yönelik alguları sektör değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

H_{2B}: Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerindeki konulara yönelik alguları cinsiyet değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

H_{2C}: Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerindeki konulara yönelik alguları yaş değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

H_{2D}: Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerindeki konulara yönelik alguları eğitim değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

3.6. Bulgular

3.6.1. Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri

Araştırmadaki ölçeklerin geçerliliklerini belirlemek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizinin yapılabilmesi için araştırmadaki örneklem büyüklüğü önemlidir. Katılımcı sayısının değişken sayısından fazla olması gerekir. Değişkenlerden her biri için en az 10 katılımcının bulunması istense de faktör analizi için 100-200 arası denek genellikle yeterlidir (Akgül ve Çevik, 2005: 419). Bu araştırmaya 196 kişi katıldığından faktör analizi için gereken sayıya ulaşılmıştır. Faktör analizinde Varimax Rotasyonu kullanılmıştır. Seçim için faktör yük değerinin, 0,45 veya daha yüksek olması iyi bir ölçüdür (Büyüköztürk, 2007: 124). Faktör yükleri için alt kesim noktası, bu araştırmada 0,50 olarak kabul edilmiştir.

İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri Algısı Ölçeği için, Temel Bileşenler Analizi sonucunda, KMO değeri 0,929 olarak; İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerindeki Konuların Algılanması Ölçeği için, Temel Bileşenler Analizi sonucunda, KMO değeri 0,962 olarak hesaplanmıştır. Bulunan bu değerler, mükemmel olarak değerlendirilebilmektedir (Sipahi, Yurtkoru, Çinko, 2008: 80). Barlett Küresellik Testi sonucu ölçekler için sırasıyla; 3835,863 (p:0,000 <0,01) ve 4575,398 (p:0,000 <0,01) olarak bulunmuştur.

Yapılan faktör analizi sonucunda İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri Algısı Ölçeği'nden 4 ifade çıkarılmış ve 6 faktör elde edilmiştir. İSG Eğitimleri ve Özel Çalışanların Eğitimi adlı boyutlar birleşerek tek boyut haline gelmiş ve bu boyut da İSG Eğitimleri ve Özel Çalışanların Eğitimi şeklinde ifade edilmiştir. İSG Eğitimleri ve Özel Çalışanların Eğitimi boyutunda 6 ifade, Eğitimin Maliyeti boyutunda 2 ifade, Eğitim Programları boyutunda 5 ifade, Eğitimin Prensipleri boyutunda 4 ifade, Eğitim Mekanı boyutunda 3 ifade ve Çalışanların Yükümlülükleri boyutunda 3 ifade yer almıştır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri Algısı Ölçeği'nin boyutlarına ilişkin ifadelerin faktör yüklerine ait aralık değerleri; İSG Eğitimleri ve Özel Çalışanların Eğitimi (0,617-0,779); Eğitim Programları (0,668-0,741); Çalışanların Yükümlülükleri (0,838-0,880); Eğitimin Prensipleri (0,502-0,764); Eğitim Mekanı (0,767-0,771) ve Eğitimin Maliyeti (0,766-0,847) şeklinde bulunmuştur. Bu faktörler, toplam varyansın %78,90'ını açıklamaktadır. Faktörlerin, toplam değişkenliği açıklama oranı, istatistiki olarak anlamlıdır.

İSG Eğitimleri ve Özel Çalışanların Eğitimi boyutu değişkenliğin %18,74'ünü; Eğitim Programları boyutu değişkenliğin %16,57'sini; Çalışanların Yükümlülükleri boyutu değişkenliğin %12,82'sini; Eğitimin Prensipleri boyutu değişkenliğin %11,79'unu; Eğitim Mekanı boyutu değişkenliğin % 11,71'ini ve Eğitimin Maliyeti boyutu değişkenliğin %7,28'ini açıklamaktadır (Tablo 2).

Ölçeğin ve boyutların güvenilirlikleri için Cronbach alpha güvenilirlik değerleri hesaplanmıştır. İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri Algısı Ölçeği için güvenilirlik değeri 0,955; İSG Eğitimleri ve Özel Çalışanların Eğitimi için güvenilirlik değeri 0,911; Eğitim Programları için güvenilirlik değeri 0,925; Çalışanların Yükümlülükleri için güvenilirlik değeri 0,937; Eğitimin Prensipleri için güvenilirlik değeri 0,893; Eğitim Mekanı için güvenilirlik değeri 0,917 ve Eğitimin Maliyeti için güvenilirlik değeri 0,639 şeklinde bulunmuştur. Sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalar açısından cronbach alpha değerlerinin, ölçek ve boyutları için yüksek derecede güvenilir ve oldukça güvenilir olduğu söylenebilir (Kalaycı ve ark., 2008: 405). İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri Algısı Ölçeği'ne ilişkin faktör ve güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri Algısı Ölçeğine İlişkin Faktör ve Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Faktör İsimleri	Faktör Yükleri	Özdeğer	Cronbach Alpha
Faktör 1: İSG Eğitimleri ve Özel Çalışanların Eğitimi		4,310	
İş kazası geçiren veya meslek hastalığına yakalanan çalışana işe dönüşünde çalışmaya başlamadan önce, kazanın veya meslek hastalığının sebepleri, korunma yolları ve güvenli çalışma yöntemleri ile ilgili ilave İSG eğitimi verilmektedir.	0,779		
Herhangi bir sebeple altı aydan fazla süreyle işten uzak kalanlara, tekrar işe başlatılmadan önce bilgi yenileme eğitimi verilir.	0,777		
İşverenim, çalışanların fiilen çalışmaya başlamadan önce, yapacakları iş ve işyerine özgü riskler ile korunma tedbirlerini içeren konularda öncelikli olarak eğitimlerini sağlamaktadır..	0,744		0,91
Çalışma yeri veya iş değişikliği, iş ekipmanının değişmesi, yeni teknoloji uygulanması gibi durumlar nedeniyle ortaya çıkacak risklerle ilgili eğitimler işyerimde ayrıca verilmektedir.	0,730		
İşyerimde; genç çalışanlar, yaşlı, engelli, gebe veya emziren çalışanlar gibi özel politika gerektiren grupların özellikleri dikkate alınarak gerekli İSG eğitimleri verilmektedir.	0,658		
Destek elemanlarına ve çalışan temsilcilerine, görevlendirilecekleri konularla ilgili de İSG eğitimi verilmektedir.	0,617		
Açıklanan Varyans	18,739		
Faktör 2: Eğitim Programları		3,811	
Yıllık İSG eğitim programında, verilecek eğitimlerin konusu, hangi tarihlerde düzenleneceği, eğitimin süresi, eğitime kimlerin katılacağı, eğitimin hedefi ve amacı hususlarına yer verilmektedir.	0,741		
İşyerimde İSG eğitim programlarının hazırlanmasında çalışanların veya temsilcilerin görüşleri alınmaktadır.	0,714		0,93
İşverenim, yıl içinde düzenlenecek İSG eğitimi faaliyetlerini gösteren yıllık eğitim programını hazırlamaktadır.	0,714		
İlgili mevzuatın değişmesi veya çalışma şartlarına bağlı olarak yeni risklerin ortaya çıkması halinde yıllık İSG eğitim programına bağlı kalmaksızın çalışanların uygun eğitim almaları sağlanmaktadır.	0,695		
İşe yeni ahımlarda veya değişen şartlara göre yeni risklerin ortaya çıkması durumunda yıllık İSG eğitim programlarına ilave yapılmaktadır.	0,668		
Açıklanan Varyans	16,570		
Faktör 3: Çalışanların Yükümlülükleri		2,948	
Eğitimlerde edindiğim bilgileri yaptığım iş ve işlemlerde uyguladım.	0,880		0,94
İş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinde bahsedilen talimatlara uyarım.	0,873		
Uygulamaya konulan eğitim programları çerçevesinde iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine katılıyorum.	0,838		
Açıklanan Varyans	12,818		
Faktör 4: Eğitimin Prensipleri		2,712	
İSG eğitimleri, eğitimlerde aktarılan bilgilerin öneminin çalışanlarca kavranmasını amaçlamaktadır.	0,764		0,89
İSG eğitimleri; çalışanlarda iş sağlığı ve güvenliğine yönelik davranış değişikliği sağlamayı amaçlamaktadır.	0,743		
Verilen İSG eğitiminin sonunda ölçme ve değerlendirme yapılmaktadır.	0,700		
İSG eğitimi, çalışanların kolayca anlayabileceği şekilde teorik ve uygulamalı olarak düzenlenmektedir.	0,502		
Açıklanan Varyans	11,793		
Faktör 5: Eğitim Mekanı		2,692	
İSG eğitimi mekânlarında, uygun termal konfor şartları ve yeterli aydınlatma sağlanmaktadır.	0,771		
İSG eğitimleri, uygulamaların da yapılmasına imkân verecek uygun ve yeterli bir mekânda yapılmaktadır.	0,770		0,92
İSG eğitiminde kullanılacak araç ve gereçler, günün teknolojisine uygundur.	0,767		
Açıklanan Varyans	11,705		
Faktör 6: Eğitimin Maliyeti		1,674	
İSG eğitimlerinin maliyeti çalışanlara yansıtılmamaktadır.	0,847		0,64
İSG eğitimlerinde geçen süre çalışma süresinden sayılmaktadır.	0,766		
Açıklanan Varyans	7,276		
Açıklanan Toplam Varyans	78,901		

İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerindeki Konuların Algılanması Ölçeği için yapılan faktör analizi sonucunda 2 faktör elde edilmiştir. Genel konular ve sağlık konuları boyutları tek faktör altında toplanmış ve bunlardan birer ifade teknik konular boyutunda yer almıştır. Dolayısıyla ölçeğin boyutları; Genel ve Sağlık Konuları ve Teknik Konular şeklinde adlandırılmıştır.

Genel ve Sağlık Konuları boyutunda 6 ifade ve Teknik Konular boyutunda 13 ifade yer almıştır. İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerindeki Konuların Algılanması Ölçeği'nin boyutlarına ilişkin ifadelerin faktör yüklerine ait aralık değerleri; Teknik Konular (0,640-0,837) ve Genel ve Sağlık Konuları (0,680-0,846) şeklinde bulunmuştur. Bu faktörler, toplam varyansın %78,19'unu açıklamaktadır. Faktörlerin, toplam değişkenliği açıklama oranı, istatistiki olarak anlamlı bir düzeydedir. Teknik Konular boyutu değişkenliğin %44,11'ini ve Genel ve Sağlık Konuları boyutu değişkenliğin %34,08'ini açıklamaktadır (Tablo 3).

Tablo 3: İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerindeki Konuların Algılanması Ölçeğine İlişkin Faktör ve Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Faktör İsimleri	Faktör Yükleri	Özdeğer	Cronbach Alpha
Faktör 1: Teknik Konular		8,380	
Parlama, patlama, yangın ve yangından korunma.	0,837		
Tahliye ve kurtarma	0,797		
Elektrik, tehlikeleri, riskleri ve önlemleri	0,794		
İş ekipmanlarının güvenli kullanımı	0,786		
İş kazalarının sebepleri ve korunma prensipleri ile tekniklerinin uygulanması	0,780		
Elle kaldırma ve taşıma	0,765		0,97
İlkyardım	0,738		
Güvenlik ve sağlık işaretleri	0,732		
Kişisel koruyucu donanım kullanımı	0,730		
Ekranlı araçlarla çalışma	0,719		
İşyeri temizliği ve düzeni	0,686		
Kimyasal, fiziksel ve ergonomik risk etmenleri	0,658		
İş sağlığı ve güvenliği genel kuralları ve güvenlik kültürü	0,640		
Açıklanan Varyans	44,107		
Faktör 2: Genel Konular ve Sağlık Konuları		6,475	
Meslek hastalıklarının sebepleri	0,846		
Çalışanların yasal hak ve sorumlulukları	0,844		
İş kazası ve meslek hastalığından doğan hukuki sonuçlar	0,842		0,95
Hastalıktan korunma prensipleri ve korunma tekniklerinin uygulanması	0,748		
Çalışma mevzuatı ile ilgili bilgilere	0,701		
Biyolojik ve psikososyal risk etmenleri	0,680		
Açıklanan Varyans	34,080		
Açıklanan Toplam Varyans	78,187		

Ölçeğin ve boyutların güvenilirlikleri için Cronbach alpha güvenilirlik değerleri hesaplanmıştır. İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerindeki Konuların Algılanması Ölçeği için güvenilirlik değeri 0,979; Teknik Konular için güvenilirlik değeri 0,974 ve Genel Konular ve Sağlık Konuları için güvenilirlik değeri 0,949 şeklinde bulunmuştur. Sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalar açısından cronbach alpha değerlerinin, ölçek ve boyutları için yüksek derecede güvenilir olduğu söylenebilir (Kalaycı vd., 2008: 405).

3.6.2. Araştırmanın Değişkenlerine Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

Araştırma sonunda, İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri Algısı için aritmetik ortalama 3,50 (ss=0,87) olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların yanıtları, “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum” şeklindeki değerlendirmeye yakındır. Ölçeğin boyutlarının ortalamaları da şu şekildedir: İSG Eğitimleri ve Özel Çalışanların Eğitimi ortalaması 3,15 (ss=1,07); Eğitim Programları ortalaması 3,30 (ss=1,10); Çalışanların Yükümlülükleri ortalaması 4,05 (ss=0,98); Eğitimin Prensipleri ortalaması 3,63 (ss=1,04); Eğitim Mekanı ortalaması 3,54 (ss=1,13); Eğitimin Maliyeti ortalaması 3,95 (ss=1,11).

İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerindeki Konuların Algılanması için ise aritmetik ortalama 3,71 (ss=1,04) şeklinde bulunmuştur. Katılımcıların yanıtları, “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum” şeklindeki değerlendirmeye yakındır. Teknik Konular boyutunun aritmetik ortalaması 3,76 (ss=1,05) ve Genel Konular ve Sağlık Konuları boyutunun aritmetik ortalaması 3,60 (ss=1,10) olarak hesaplanmıştır. Araştırma değişkenlerinin ortalamaları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Araştırma Değişkenlerinin Ortalamaları

Ölçekler	N	Ortalama	Std.Sapma
İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri Algısı Ölçeği	196	3,50	0,87
İSG Eğitimleri ve Özel Çalışanların Eğitimi	196	3,15	1,07
Eğitim Programları	196	3,30	1,10
Çalışanların Yükümlülükleri	196	4,05	0,98
Eğitimin Prensipleri	196	3,63	1,04
Eğitim Mekanı	196	3,54	1,13
Eğitimin Maliyeti	196	3,95	1,11
İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerindeki Konuların Algılanması Ölçeği	196	3,71	1,04
Teknik Konular	196	3,76	1,05
Genel Konular ve Sağlık Konuları	196	3,60	1,10

3.6.3. Araştırma Değişkenlerinin Demografik Özellikler Açısından Farklılıkları

Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ve iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerindeki konulara yönelik algılarının demografik değişkenlere (sektör, cinsiyet, yaş ve eğitim) göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere fark analizleri yapılmıştır. Bağımsız gruplar t testi, ölçek ortalamalarının farklılıklarının arandığı değişken seçenek sayısının iki olması durumunda kullanılırken; tek yönlü varyans analizi (ANOVA) de değişken seçenek sayısının ikiden fazla olması durumunda kullanılmaktadır (Balci, 2001, 237; Büyüköztürk, 2015).

Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ve iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerindeki konulara yönelik algılarının sektör ve cinsiyet değişkenlerine göre istatistiksel olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız gruplar t testi yapılmıştır (Tablo 5).

Tablo 5: Sektör ve Cinsiyet Değişkenleri Açısından İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerine ve İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerindeki Konuların Algılanması Yönelik Farklılıklar

Ölçekler	SEKTÖR			CİNSİYET		
	Kamu Ort.	Özel Ort.	Anlamlılık Değeri (p)	Kadın Ort.	Erkek Ort.	Anlamlılık Değeri (p)
İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri Algısı Ölçeği	3,35	3,67	0,011	3,49	3,51	0,903
İSG Eğitimleri ve Özel Çalışanların Eğitimi	2,92	3,40	0,002	3,12	3,17	0,766
Eğitim Programları	3,17	3,46	0,073	3,27	3,32	0,738
Çalışanların Yükümlülükleri	3,97	4,13	0,278	4,12	3,91	0,146
Eğitimin Prensipleri	3,45	3,82	0,015	3,63	3,61	0,899
Eğitim Mekanı	3,42	3,70	0,092	3,53	3,55	0,936
Eğitimin Maliyeti	3,91	4,05	0,373	3,86	4,10	0,153
İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerindeki Konuların Algılanması Ölçeği	3,55	3,90	0,020	3,73	3,66	0,666
Teknik Konular	3,60	3,95	0,022	3,78	3,71	0,673
Genel Konular ve Sağlık Konuları	3,45	3,80	0,030	3,62	3,55	0,694

Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ve iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerindeki konulara yönelik algıları çalıştıkları sektöre göre farklılaşırken, cinsiyetlerine göre ise farklılaşmamaktadır. Özel sektörde çalışan işgörenlerin iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine yönelik algıları daha fazladır. Yine iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerindeki konuların algılanması da özel sektörde daha yüksektir. İSG Eğitimleri ve Özel Çalışanların Eğitimi ve Eğitimin Prensipleri boyutları ile Teknik Konular ve Genel Konular ve Sağlık Konuları boyutlarında da benzer sonuçlar söz konusu olup, bu boyutlarda da özel sektör çalışanlarının algıları ile kamuda çalışanların algıları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. İş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin boyutlarından ve iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerindeki konuların boyutlarından hiçbiri cinsiyet değişkeni açısından farklılaşmamaktadır.

Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ve iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerindeki konulara yönelik algılarının yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. Ölçek ve alt boyutların tamamı için Levene değerleri 0,05'ten büyük olduğundan grup varyansları homojendir ve ANOVA testinin ön şartı sağlanmıştır. Analiz sonucunda anlamlılık değerleri 0,05'ten büyük bulunduğu için yaş değişkenine göre herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 6).

Tablo 6: Yaş Değişkeni Açısından İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerine ve İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerindeki Konuların Algılanması Yönelik Farklılıklar

Ölçekler	YAŞ			
	30'dan Az Ortalama	30-40 Ortalama	41 ve Üzeri Ortalama	Anlamlılık Değeri (p)
İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri Algısı Ölçeği	3,57	3,40	3,61	0,322
İSG Eğitimleri ve Özel Çalışanların Eğitimi	3,33	3,00	3,18	0,156
Eğitim Programları	3,28	3,23	3,49	,0455
Çalışanların Yükümlülükleri	4,16	3,86	4,24	0,057
Eğitimin Prensipleri	3,68	3,54	3,71	0,599
Eğitim Mekanı	3,58	3,46	3,65	0,643
Eğitimin Maliyeti	3,93	3,97	3,99	0,956
İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerindeki Konuların Algılanması Ölçeği	3,70	3,72	3,73	0,985
Teknik Konular	3,71	3,81	3,75	0,845
Genel Konular ve Sağlık Konuları	3,67	3,53	3,69	0,643

Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ve iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerindeki konulara yönelik algılarının eğitim değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. Ölçek ve alt boyutların tamamı için Levene değerleri 0,05'ten büyük olduğundan grup varyansları homojendir ve ANOVA testinin ön şartı sağlanmıştır. Analiz sonucunda anlamlılık değerleri 0,05'ten büyük bulunduğu için yaş değişkenine göre herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 7).

Tablo 7: Eğitim Değişkeni Açısından İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerine ve İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerindeki Konuların Algılanması Yönelik Farklılıklar

Ölçekler	EĞİTİM			
	Lise ve Altı Ortalama	Lisans Ortalama	Lisansüstü Ortalama	Anlamlılık Değeri (p)
İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri Algısı Ölçeği	3,46	3,53	3,50	0,921
İSG Eğitimleri ve Özel Çalışanların Eğitimi	3,23	3,15	3,11	0,873
Eğitim Programları	3,20	3,30	3,35	0,802
Çalışanların Yükümlülükleri	3,96	4,12	3,99	0,579
Eğitimin Prensipleri	3,47	3,70	3,63	0,524
Eğitim Mekanı	3,55	3,54	3,54	0,999
Eğitimin Maliyeti	3,92	3,97	3,95	0,967
İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerindeki Konuların Algılanması Ölçeği	3,60	3,78	3,67	0,654
Teknik Konular	3,65	3,82	3,74	0,697
Genel Konular ve Sağlık Konuları	3,51	3,69	3,54	0,592

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

İşletmelerdeki iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri ile çalışanlar için tehlikesiz ve sağlıklı çalışma ortamları oluşturmak, iş kazalarını engellemek, meslek hastalıklarını önlemek, çalışma hayatı ile ilgili temel hakları konularında çalışanları bilgilendirmek, işyerlerindeki riskler ve tehlikeler hakkında gerekli önlemlerin alınmasını sağlamak, çalışanlarda iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin bilinç oluşturarak iş güvenliği kültürü oluşturmak genel olarak amaçlanmaktadır (Aydın ve ark., 2013, 42; Çögenli ve Özer, 2017: 58; Topgül ve Alan, 2017: 596). Dursun'un (2013) yapmış olduğu çalışmaya göre, çalışanların işyerlerindeki güvenlik kültürüne ilişkin algıları, onların işyerlerinde sergileyecekleri güvenli ya da tehlikesiz davranışlar üzerinde etkilidir. Dolayısıyla iş yerlerinde iş sağlığı ve güvenliği kültürünün oluşturulması ve geliştirilmesi, sağlıklı ve güvenli çalışma ortamlarının sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Dursun ve Keser'in (2014) çalışmalarında da; çalışanların iş güvenliği farkındalığının, çalışanların güvenli davranışları üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu ortaya konmuştur. Yazarlara göre iş sağlığı ve güvenliği eğitimi gibi çalışanların güvenlik farkındalıklarını artırabilecek faaliyetler ve düzenlemeler, çalışanların daha güvenli davranışlar sergilemelerini sağlayabilecektir. Demirbilek de (2005) tekstil sektöründe yapmış olduğu araştırmasında buna benzer bir sonuç bulmuştur. Araştırmaya göre, çalışanlara yönelik güvenlik eğitimleri ile çalışanların güvenliğe yönelik katılımları arasında yüksek derecede pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Aydın ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan çalışmada iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri ile iş kazaları arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. İş kazaları değerlendirildiğinde yazarlara göre; çalışanlara yeterli düzeyde mesleki eğitimin verilmemesi, bu amaç doğrultusunda gereken altyapının oluşturulmaması, iş sağlığı ve güvenliği açısından riskli olan sektörlerde eğitim düzeyi nispeten düşük olan işçilerin çalıştırıldığı ve işbaşı ve hizmet içi eğitim şartlarının mevzuatta öngörüldüğü şekilde yerine getirilmediği, işverenlerce eğitimin zaman ve maliyet kaybı olarak algılandığı ifade edilmektedir. Aybek, Güvercin ve Hürşitoğlu (2003), teknik personelin görüşlerini belirlemeye yönelik yaptıkları çalışmada çalışanların eğitim yetersizliğini, iş yerlerinin düzensizliğini ve çalışanların işine özen göstermemelerini iş kazalarında etkili olan en önemli üç faktör olarak belirlemişlerdir. Ulutaşdemir ve arkadaşlarının (2015) Gaziantep'teki bir özel fabrikada iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerini değerlendirdikleri çalışmalarında, etkin bir iş sağlığı ve güvenliği eğitiminin iş kazalarını ve meslek hastalıklarını azalttığı ve iş sağlığı ve güvenliğine önemli derecede katkı sağladığı ifade edilmektedir. Reşitoğlu ve arkadaşlarının (2018) yaptıkları çalışmada iş sağlığı ve güvenliği eğitiminin, sağlık hizmetleri öğrencilerinin bilgi ve farkındalıklarını artırdığı bulunmuştur. Yazarlara göre, iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri, öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliği konusundaki bilgilerini artırmakta ve konuya ilişkin tutumlarını olumlu şekilde etkilemektedir. Savcı, Şerbetçi ve Kılıç'ın (2018) iş kazaları ile iş sağlığı ve güvenliği konusunda eğitim alma arasındaki ilişkiyi sağlık disiplini öğrencileri üzerinde inceledikleri çalışmalarında, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin eğitim alanların iş kazası yaşama oranlarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuda tek farklı sonuç Topgül ve Alan'ın (2017) çalışmalarında ortaya çıkmıştır. Yazarların, iş sağlığı ve güvenliği dersini alan ve almayan öğrencilerin algılarındaki farklılıkları inceledikleri çalışmalarında iş sağlığı ve güvenliği dersini yani bu konuyla ilgili eğitim alan öğrencilerin algıları ile dersi yani eğitimi almayan öğrencilerin algıları arasında farklılık bulunamamıştır. Fakat dersi alan öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda daha bilgili oldukları ortaya konmuştur.

Bu araştırmanın da çalışanlar kapsamında değil de öğrenciler üzerinde yapılması ortaya çıkan farklı sonucu açıklamaktadır.

İşyerlerinde verilen iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin, çalışanların güvenli davranışları ve iş sağlığı ve güvenliği üzerindeki etkileri bahsedilen önceki çalışmalarda ortaya konmuştur. Bu noktadan hareketle bu çalışma ile işverenlerin, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik doğrultusunda iş yerlerinde verdikleri iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ve bu eğitimlerdeki konulara yönelik çalışan algılarını belirlemek amaçlanmıştır. Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine yönelik algıları belirlenerek, eksik olan noktalar ortaya çıkartılmak istenmekte, böylelikle de iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin niteliklerinin artırılması ve bu eğitimlerin daha etkin olmalarının sağlanması hedeflenmektedir. Araştırma sonunda, İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri algısının ve İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerindeki Konuların algılanmasının orta düzeyde olduğu söylenebilir. Bu sonuç doğrultusunda da işletmelerin, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine daha ciddi ve sistematik olarak eğilmeleri gerektiği ifade edilebilir. İş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine yönelik algıların artmasıyla birlikte bu eğitimlerden daha fazla fayda sağlanacağı ve böylelikle de iş kazaları ve meslek hastalıklarının azaltılabileceği düşünülmektedir. Uygur ve Tanrıseven'in (2017), kamu çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine yönelik görüşlerini inceledikleri çalışmalarında, araştırmaya katılan öğretmenler temel iş sağlığı ve güvenliği eğitimine bu araştırmadan daha olumlu seviyede (katılıyorum şeklinde) görüş bildirmişlerdir. Eğitim süresinin kısa olması, materyallerin ve uygulamaların eksikliği de öğretmenlerin olumsuz görüşlerini oluşturmaktadır. Uygur ve Tanrıseven'in çalışmalarında, sadece kamuda çalışanlar araştırma kapsamındadır. Bu araştırma kapsamında ele alınan özel sektör çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine yönelik algılarının kamudaki çalışanlardan daha yüksek olduğu göz önüne alınırsa aradaki fark daha anlamlı olmaktadır. Aradaki farkın, bu araştırmanın yönetmelik doğrultusunda hazırlanan ölçek ile yapılmış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü Uygur ve Tanrıseven (2017) daha çok işyerlerinde verilen iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine odaklanırken, bu araştırmada iş yerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri geniş açıdan değerlendirilip ele alınmıştır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri boyutlarına bakıldığında, çalışanlar kendilerine ilişkin yükümlülüklerle en fazla katılmaktadırlar. İSG eğitimleri ve özel çalışanların eğitimi ise en düşük ortalamaya sahip boyuttur. Eğitim programları, eğitim mekanı ve eğitimin prensipleri boyutları da en düşük ortalamalara sahip diğer boyutlardır. Bu sonuçlardan sonra işletmelerin iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinde; eğitim programlarının içeriğine, eğitimin verildiği mekanın fiziksel özelliklerine ve eğitim prensiplerine daha fazla önem vermeleri gerektiği söylenebilir. İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerindeki konuların boyutlarında ise teknik konulara ilişkin algıların, genel konular ve sağlık konularına ilişkin algılardan daha fazla olduğu bulunmuştur.

Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ve iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerindeki konulara yönelik algılarının sektör, cinsiyet, yaş ve eğitim değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı da araştırmada incelenmiştir.

Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ve iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerindeki konulara yönelik algıları çalıştıkları sektöre göre farklılaşmaktadır. Bu sonuç, araştırmada elde edilen önemli sonuçlardan birisidir. Özel sektörde çalışan işgörenlerin iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine yönelik algıları daha fazladır.

Bu doğrultuda kamu kuruluşlarının vermiş oldukları iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri üzerinde daha fazla durmaları, eğitimlerin yerlerinin, zamanlarının, içeriklerinin gözden geçirilmesi gerektiği önerilebilir. İş sağlığı ve güvenliği eğitimlerindeki konuların algılanması da özel sektörde daha yüksektir. Eğitim konularının, kamuda çalışan firmalar tarafından yeniden gözden geçirilmesinin iyi olacağı düşünülmektedir.

Çalışanların, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerine ve iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerindeki konulara yönelik algılarının cinsiyet, yaş ve eğitim değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermedikleri tespit edilmiştir.

Her ne kadar öğrenciler üzerinde yapılmış olsa da Özgüler ve arkadaşları (2016) tarafından mühendislik fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada, öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin yeterli olmadığı ve öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliği hakkında yetersiz bilgiye ve bilince sahip olduğu ortaya konmuştur. Yine meslek yüksekokulundaki teknik programlarda okuyan öğrenciler üzerindeki çalışmada da öğrencilerin büyük çoğunluğunun iş sağlığı ve güvenliği kanunu hakkında bilgi sahibi olmadığı bulunmuştur (Özgüler ve Koca, 2013: 19). İş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin kanuni bir zorunluluk olarak ele alınıp bir nevi yasak savma şeklinde verilmeleri, işyerine uyum eğitimlerinin, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili konuların sadece broşür veya kitapçık şeklinde çalışanlara verilmeleri, eğitimlerin çevrimiçi yapılarak bir nevi geçiştirilmeleri çalışanların iş sağlığı ve güvenliği konularında bilinçlenmeden ve bilgi sahibi olmadan işlerinin başlarına geçmelerine neden olmaktadır (Ulutaşdemir ve ark., 2015).

Sonuç olarak; kamu ve özel iş yerlerinde verilen iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin niteliklerinin artırılmasında, eğitimcilerin, eğitim mekanlarının daha dikkatli seçilmesinde, eğitimin zamanının öğrenme koşulları dikkate alınarak planlanmasında, eğitimlerin daha çok uygulamalı yapılmasında, çalışanlara işlerini yaparken gereken güvenlik bilgilerinin verilmesinde ve her işe özel eğitimlerin yapılandırılmasında işletmeler ve çalışanlar için çok büyük faydaların olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akpınar, T. (2017). İş sağlığı ve güvenliği. Yenilenmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Akpınar, T. (2018). İş sağlığı ve güvenliği hukuku. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Alper, Y. (1992). İşçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili problemlere genel bir bakış. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İşçi Sağlığı Daire Başkanlığı Yayını.
- Aybek, A., Güvercin, Ö. ve Hürşitoğlu, Ç. (2003). Teknik personelin iş kazalarının nedenleri ve önlenmesine yönelik görüşlerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma, *KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi*, 6(2): 91-100.
- Aydın, U., Karaca, N. G., Özgüler, V. C., Karaca, E., Yücesoy, Y. ve Demir, M. (2013). İş sağlığı ve güvenliği eğitiminin iş kazaları ve meslek hastalıklarını önlemedeki rolü. *Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası Dergisi*, 27(4): 24-45.
- Balcı, A. (2001). Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Balkır, Z. G. (1997). İş güvenliğinde eğitimin önemi. *Mercek Dergisi*, 2(7): 66-70.

- Balkır, Z. G. (2012). İş sağlığı ve güvenliği hakkının korunması: işverenin iş sağlığı ve güvenliği organizasyonu. *Sosyal Güvenlik Dergisi (SGD)*, 2(1): 56-91.
- Büyüköztürk, Ş. (2015). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. 21. baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cam, İ. (1993). Türkiye'deki iş kazaları ve meslek hastalıkları probleminin çözümünde iş güvenliği eğitiminin önemi üzerine bir araştırma. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- Ceylan, H. (2012). Türkiye'deki iş sağlığı ve güvenliği eğitimi sorunları ve çözüm önerileri. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 2(2): 94-104.
- Ceylan, H. ve Başhelvacı, V. S. (2011). Risk değerlendirme tablosu yöntemi ile risk analizi: Bir uygulama. *International Journal of Engineering Research and Development*, 3(2): 25-33.
- Cumhur, A. ve Ahıskalı, H. (2018). İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları: hitit üniversitesi örneği. *Mesleki Bilimler Dergisi (MBD)*, 7(2): 310-319.
- Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2013. Ankara: Resmi Gazete (28648 sayılı).
- Çögenli, M. Z. ve Özer, M. (2017). İş kazalarını önlemede güvenlik kültürü. *2nd International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS)*, 19-22 May 2017, 58-70.
- Demirbilek, T. (2005). İş güvenliği kültürü. İzmir: Legal Yayıncılık.
- Doğan, A. (2016). Ülkemizdeki iş kazası ve meslek hastalıkları istatistiklerinin incelenmesi. *International Congress of Management Economy and Policy*, İstanbul, (1): 748-772.
- Dursun, S. (2013). İş güvenliği kültürünün çalışanların güvenli davranışları üzerine etkisi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 3(2): 61-75.
- Dursun, S. ve Keser, A. (2014). İş güvenliği farkındalığı ve iş güvenliği davranışları arasındaki ilişkilerin araştırılması: uygulamalı bir araştırma. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 5(2): 1-9.
- Ekmekçi, Ö. T. (2014). İş Güvenliği ve Çalışan Sağlığı, içinde A. Ergeneli ve ark., İnsan Kaynakları Yönetimi. 1. Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti..
- Erol, S. (2015). İş sağlığı ve güvenliği konusunda işveren, çalışan ve devletin rolü. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 2(4): 86-103.
- Eyrenci, Ö., Taşkent, S. ve Ulucan, D. (2014). Bireysel iş hukuku. Yenilenmiş 5. Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Güven, R. (2006). Güvenlik kültürü oluşumunda eğitimin önemi. *İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi*, 30(6): 5-11.
- Işık, R. (2006). İş sağlığı ve güvenliği için eğitim ve öğretim, *İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi*, 30(6): 28-31.
- İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 2012. Ankara: Resmi Gazete (28339 sayılı).
- Kalaycı, Ş. vd. (2008). Spss uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri. 3. Baskı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti..
- Karadeniz, O. (2012). Dünya'da ve Türkiye'de iş kazaları ve meslek hastalıkları ve sosyal koruma yetersizliği. *Çalışma ve Toplum*, 34(3): 15-75.
- Karakoç, M. (2013). 6331 sayılı iş sağlığı ve güvenliği kanununa göre işverenin eğitim verme yükümlülüğü. *Mali Çözüm Dergisi*, 23: 277-285.
- Kılıkış, İ. ve Seçil, D. (2012). İşverenin iş sağlığı ve güvenliği eğitimi verme yükümlülüğü üzerine bir inceleme. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 3(1), 23-47.
- Kılıkış, İ. (2013). İş sağlığı ve güvenliği'nde yeni dönem: 6331 sayılı iş sağlığı ve güvenliği kanunu (isgk). *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 15(1): 17-41.

- Kılıkış, İ. (2016). İş sağlığı ve güvenliği. 2. Baskı, Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti..
- Korkmaz, A. ve Avsallı, H. (2012). Çalışma hayatında yeni bir dönem: 6331 sayılı iş sağlığı ve güvenliği yasası. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26: 153-167.
- Özgüler, A. T. ve Koca, T. (2013). Meslek yüksekokullarında iş sağlığı ve güvenliği eğitiminin gerekliliği. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 3(4): 15-20.
- Özgüler, A. T., Kaya, K., Kağızmanlı, B., ve Altuğ, M. (2016). Mühendislik fakültesi öğrencilerinin iş sağlığı ve güvenliği eğitimi yeterliliği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5: 75-86.
- Özkılıç, Ö. (2005). İş sağlığı ve güvenliği, yönetim sistemleri ve risk değerlendirme metodolojileri. Ankara: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu.
- Reşitoğlu, B., Bağdatoğlu, Ö. T., Bahar, L. Ertürk, S. E., Apaydın, S. ve Pekoğlu, E. (2018). İş sağlığı ve güvenliği eğitiminin sağlık hizmetlerindeki öğrencilerin bilgi ve tutumlarına etkisi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3(2): 459-473.
- Savcı, C., Şerbetçi, G. ve Kılıç, Ü. (2018). Sağlık disiplini öğrencilerinin iş sağlığı ve güvenliği konusunda eğitim alma ve iş kazasına maruz kalma durumu. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 5(1): 36-47.
- Sipahi, İ. (2006). İş sağlığı ve güvenliği'nde eğitimin önemi. *İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi*, 30(6): 24-27.
- Sipahi, B., Yurtkoru, E. S. ve Çinko, M. (2008). Sosyal bilimlerde spss'le veri analizi. 2. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Sünbül, A. U. (2015). Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği eğitimi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tekin, M. (1992). İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğinin Önemi. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İşçi Sağlığı Daire Başkanlığı Yayını.
- Topçu, S. Y. ve İncirkuş, K. (2018). İş kazaları, yaralanmalar ve ilk yardım. E. Gökmeşe ve H. Yıldız (Eds), İş sağlığı ve güvenliği: 113-146. İstanbul: Lisans Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti..
- Topgül, S. ve Alan, Ç. (2017). Öğrencilerin iş güvenliği ve iş güvenliği eğitimi algısının değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2): 587-598.
- Tozkoparan, G. ve Taşoğlu, J. (2011). İş sağlığı ve güvenliği uygulamaları ile ilgili işgörenlerin tutumlarını belirlemeye yönelik bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(1): 181-209.
- Ulutaşdemir, N., Dokur, M., Bayraktar, N., Bostanoğlu, H., Çopur, E. Ö. ve Çolakfakıoğlu, İ. (2015). Gaziantep'te özel bir fabrikada iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin değerlendirilmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1(1).
- Uygur, M. ve Tanrıseven, I. (2017). Kamu çalışanlarının temel iş sağlığı ve güvenliği eğitim programına ilişkin görüşlerinin stufflebeam'in bağlam-girdi-süreç-ürün (cipp) modeline göre incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(22): 1-14.
- Yıldırım, E. (2010). İşçi sağlığı ve iş güvenliğinde eğitimin rolü ve işgörenlerin işçi sağlığı ve iş güvenliği eğitimi konusundaki bilinç düzeylerini ölçmeye yönelik bir araştırma. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Yılmaz, F. (2009). Küreselleşme sürecinde gelişmekte olan ülkelerde ve Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 45-72.